

DIIS REPORT

**ANTI-DEMOKRATISKE OG
VOLDSFREMMEDE MILJØER
I DANMARK, SOM BEKENDER SIG
TIL ISLAMISTISK IDEOLOGI
HVAD VED VI?**

Ann-Sophie Hemmingsen

DIIS REPORT 2012:06

© Copenhagen 2012, the author and DIIS
Danish Institute for International Studies, DIIS
Strandgade 56, DK-1401 Copenhagen, Denmark
Ph: +45 32 69 87 87
Fax: +45 32 69 87 00
E-mail: diis@diis.dk
Web: www.diis.dk

Cover photo: Jens Dresling/Polfoto
Layout: Allan Lind Jørgensen
Printed in Denmark by Vesterkopi AS
ISBN 978-87-7605-498-4
Price: DKK 50.00 (VAT included)
DIIS publications can be downloaded
free of charge from www.diis.dk
Hardcopies can be ordered at www.diis.dk

Indhold

Baggrund	4
Resumé	5
Formål og indledning	9
Begrebsafklaring og afgrænsning	11
Begreber	11
Forståelse	12
Grundlag	14
Anti-demokratiske miljøer i Danmark	18
Ideologisk baggrund	18
Miljøer	20
Kontakter og konflikter	23
Rekrutteringsstrategier og rekrutteringspotentiale	27
Voldsfremmende miljøer i Danmark	30
Ideologisk baggrund	30
Miljøer	32
Kontakter og konflikter	37
Rekrutteringsstrategier og rekrutteringspotentiale	39
Konklusion	41
Litteratur	45

Baggrund

Det fremgår af regeringsgrundlaget, at der skal iværksættes en kortlægning af udfordringer med ekstremisme og antidemokratiske grupperinger med henblik på at tilpasse den forebyggende indsats til netop de områder og grupper, hvor der er konkrete udfordringer. Kortlægningen vil blandt andet bestå af undersøgelser i udvalgte lokalområder baseret på kvalitative og kvantitative studier samt mere uddybende studier, hvor udvalgte former for ekstremisme og antidemokratiske grupper i Danmark analyseres. Indledningsvist skal der på baggrund af eksisterende forskning om ekstremisme og antidemokratiske grupperinger udarbejdes en statusrapport/kortlægning, som giver et billede af, hvilke udfordringer der eksisterer i Danmark, samt et bud på, hvor i landet disse udfordringer er særligt udbredte. Den foreliggende forskningsrapport er følgelig produktet af en konkret forskningsbestilling fra Social- og Integrationsministeriet.

Resumé

Denne rapport tilvejebringer en indledende status over, hvad forskningen indtil nu har dokumenteret om anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Rapporten tilvejebringer ikke en kortlægning eller en komplet beskrivelse af disse miljøer i Danmark, dertil er forskningen langt fra tilstrækkelig på nuværende tidspunkt, men den er et forsøg på at samle eksisterende viden og identificere dennes resultater og begrænsninger for derved at tilvejebringe et fundament, som videre arbejde kan baseres på.

Eftersom rapporten beskæftiger sig med både anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, etableres indledende en forståelse, som skelner mellem de mange forskellige måder, det er muligt at agere på i forhold til et givet sæt holdninger. Der skelnes mellem private og offentlige handlinger, mellem politiske og upolitiske, mellem demokratiske, anti-demokratiske og voldsfremmende og endelig mellem lovlige og ulovlige handlinger.

Voldsfremmende miljøer defineres som miljøer, der aktivt søger at fremme brugen af vold. Sådanne miljøer engagerer sig i handlinger, som er ulovlige. Anti-demokratiske miljøer defineres som miljøer, der aktivt søger at modarbejde demokratiet, f.eks. ved at afholde andre fra at deltage i demokratiske valg. Sådanne miljøer engagerer sig i handlinger, som er lovlige.

I et demokratisk samfund er det afgørende, at der er plads til uenighed og debat. Derfor opretholdes der gennem rapporten et klart skel mellem holdninger og handlinger og mellem lovlige og ulovlige handlinger.

Omend opmærksomheden omkring såvel terrorisme som anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, steg markant efter 2001, så har disse fænomener en længere historie – også i Danmark. Allerede i 1985 blev Danmark mål for bomber, som fire medlemmer af gruppen Islamisk Jihad senere blev dømt for at have placeret¹.

Siden da har der været en række terrørsager, der har involveret personer, som bekender sig til islamistiske ideologier. Disse har enten udspundet sig i Danmark, været rettet

¹ Andersen, 2011

imod Danmark eller danske interesser i udlandet eller involveret personer tilknyttet Danmark. Sagerne kan inddeles i fem typer:

- Før 2001
- Danske sager
- Tilrejsende
- Danskere i udlandet
- Danske interesser i udlandet

Forskningen indikerer, at der gennem flere år har eksisteret et egentligt voldsfremmende miljø i Københavnsområdet,² som flere terrrorsager har haft kontakt til. Der er ikke grundlag for at afgøre, om lignende miljøer har eksisteret i andre dele af Danmark, men der har været terrrorsager flere steder i landet.

I Danmark eksisterer der i dag også flere forskellige typer anti-demokratiske miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier. Disse miljøer deler i høj grad ideologisk baggrund, mærkesager og fjender både med hinanden og med voldsfremmende miljøer, men de er uenige om eksempelvis hvor og hvornår en islamisk stat skal indføres, hvem der har autoritet, og ikke mindst, hvilke midler der kan og må anvendes. Derfor opstår der somme tider konflikter mellem dem.

Anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, kan inddeles i fire typer:

- De klassiske, som følger en enkelt religiøs autoritet og primært orienterer sig imod udlandet
- De nationale, som både orienterer sig mod udlandet og mod Danmark
- De aktivistiske nationale, som primært orienterer sig mod Danmark og offensivt interagerer med det danske samfund
- De hierarkiske, som er organisationer, der primært orienterer sig mod udlandet

Generelt har både voldsfremmende og anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, transnationale aspekter. Dette indebærer blandt andet, at de har kontakt til ligesindede i udlandet, som de inspireres af og besøger eller får besøg af.

² Hemmingsen, 2008, 2010, 2011a, 2011b; Crone, 2008, 2009, 2010

Der er ligeledes kontakt mellem ligesindede miljøer i Danmark. Somme tider udvikler der sig også fjendskaber, og miljøer, som på et tidspunkt har samarbejdet, kan kort tid efter bekæmpe hinanden.

De fleste miljøer gør brug af internettet, og nogle gør det særdeles dygtigt. Både hjemmesider, fora og sociale medier, som YouTube, Facebook og Twitter, anvendes til at kommunikere holdninger, vise videooptagelser af aktiviteter, invitere til fysiske begivenheder og give plads til diskussioner. Alt dette skal tiltrække opmærksomhed og tilhængere.

Generelt indikerer forskningen, at der i højere grad er tale om, at individer opsøger forskellige miljøer og aktivt vælger dem til eller fra, end om, at miljøer målrettet rekrutterer udvalgte individer. Der er således mere tale om selv-selektion end om egentlig rekruttering. Nogle knytter sig helhjertet til et enkelt miljø, mens andre 'shopper' rundt mellem forskellige miljøer. Det kan både være anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer.

I praksis er grænserne mellem disse forskellige miljøer flydende. Det samme individ kan skifte mellem forskellige miljøer over tid eller indgå i flere miljøer på samme tid, ligesom det samme individ i én situation kan placere sig i en voldsfremmende kategori og i en anden situation i en anti-demokratisk eller demokratisk kategori. Der er endda eksempler på individer i disse miljøer, som tidligere har haft deres gang i højre- eller venstre-ekstremistiske miljøer.³

Det vigtigste at hæfte sig ved i denne sammenhæng er, at intet er statisk eller endegyldigt. Dette betyder, at det i praksis kan være særdeles svært nøjagtigt at afgrænse de enkelte miljøer.

³ Hemmingsen, 2010

Formål og indledning

Denne rapport er udarbejdet for Social- og Integrationsministeriet med det formål at samle eksisterende forskningsbaseret viden om såkaldt voldsfremmende og anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Rapporten er udarbejdet på baggrund af eksisterende forskningsbaserede publikationer suppleret med dele af forfatterens forskning, som ikke tidligere er publiceret. Der er samtidig udarbejdet en rapport om miljøer, som bekender sig til højre- og venstre-ekstreme ideologier.

Rapporten er ikke en kortlægning eller en komplet beskrivelse af miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Dertil er forskningen langt fra tilstrækkelig på nuværende tidspunkt. Rapporten er et forsøg på at samle eksisterende viden og identificere dens resultater og begrænsninger for derved at tilvejebringe et fundament, som videre arbejde kan baseres på.

Siden angrebene i USA i 2001, Madrid i 2004 og London i 2005 og ikke mindst en række danske terrørsager siden 2005 har interessen for at forhindre og forebygge terrorisme været stor i Danmark. Dette har blandt andet ført til lovændringer og iværksættelse af indsatser, som skal minimere risikoen for, at individer eller grupper griber til terrorisme.⁴

Gennem de seneste år er fokus dog blevet udvidet, og også miljøer, som deler visse holdninger med grupper, der anvender terrorisme, men som ikke selv kan knyttes til terrorisme, er kommet i søgelyset. Dette gælder blandt andet såkaldt anti-demokratiske miljøer, som aktivt søger at modarbejde demokratiet, for eksempel ved at forsøge at afholde andre fra at stemme ved demokratiske valg.

Uanset baggrunde og begrundelser for dette udvidede fokus, så medfører det nogle udfordringer.

Hvor terrorisme eller voldsfremmende aktiviteter er strafbare ifølge dansk lovgivning, så er anti-demokratiske holdninger eller aktiviteter i sig selv ikke hidtil blevet behandlet som ulovlige. Organisationen Hizb ut-Tahrir er et eksempel på dette. Det er flere gange blevet foreslået, at organisationen skal forbydes i Danmark, men i 2004

⁴ For mere om dette se f.eks. Hansen, 2011

afgjorde Rigsadvokaten, at der ikke er juridisk basis for et sådant forbud. Denne afgørelse blev fastslået i 2008 efter at organisationens daværende talsmand, Fadi Ahmad Abdel Latif, var blevet dømt for overtrædelse af straffelovens § 266b.⁵

Udvidelsen af fokus til også at omfatte anti-demokratiske miljøer er derfor, på nuværende tidspunkt, en gråzone. En gråzone, hvor der let opstår spørgsmål omkring selve demokratiet, dets rummelighed og ytringsfriheden.

Det ligger uden for denne rapportens emne at gå dybere ind i en diskussion af disse udfordringer, men eftersom rapporten beskæftiger sig med både voldsfremmende og anti-demokratiske miljøer, er det nødvendigt med en afklaring af de begreber, som anvendes, samt en ramme for forståelsen af de behandlede fænomener. Derfor indledes med et afsnit om rapportens afgrænsning og de begreber og forståelsesrammer, som anvendes i den.

Herefter består rapporten af to hoveddele. Den første del omhandler anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, mens den anden del omhandler voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. I hver del søges følgende emner, efter ønske fra Social- og Integrationsministeriet, belyst:

- Den ideologiske baggrund for miljøerne i Danmark, herunder fjendebilleder og politiske mærkesager
- En beskrivelse af miljøer i Danmark og deres geografiske placering
- En beskrivelse af miljøernes organisering, herunder eventuelle interne rivaliseringer eller samarbejder
- En beskrivelse af miljøernes aktiviteter og internationale kontakter
- En beskrivelse af miljøernes rekrutteringsstrategier og rekrutteringspotentiale

⁵ Rigsadvokaten, 2008

Begrebsafklaring og afgrænsning

For at kunne tale om disse fænomener på en meningsfuld måde, er det nødvendigt at etablere en indledende fælles forståelse. I det følgende præsenteres derfor en række begreber, som anvendes i rapporten, de rammer, som fænomenerne forstås indenfor, samt det vidensgrundlag, som rapporten er baseret på.

Begreber

Politisk anvendes i denne rapport om forsøg på at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere og hvorledes andre skal agere. Politik forstås med den britiske politolog Heywoods ord som: "aktiviteter gennem hvilke mennesker skaber, bevarer og ændrer de generelle regler, som de lever under".⁶

Islamisme anvendes i denne rapport om en politisk udlægning af islam, hvor samfundet ønskes reguleret og styret efter principper fundet i islam. Islamister ønsker således, i et eller andet omfang, at inddrage deres fortolkning af islam i det politiske liv. Da der er tale om fortolkninger, er der i sagens natur mange og meget forskellige opfattelser af, hvilke principper der er tale om og hvordan de skal inddrages. Der er mange forskellige udgaver af islamisme. Nogle islamister ønsker eksempelvis at inkorporere deres fortolkning i allerede eksisterende demokratiske systemer, mens andre ønsker at erstatte demokrati med andre styresystemer.

Salafisme anvendes ikke i denne rapport, men da en del af det materiale, rapporten er baseret på, anvender begrebet, er det nødvendigt med en introduktion til dets flertydighed.

Salafisme er et begreb, som er omdiskuteret ikke mindst blandt forskere og muslimer. Det kommer af det arabiske udtryk *as-salaf as-salih* (de fromme forfædre), som hentyder til profeten og de første tre generationer efter ham, som praktiserede islam. Salafisme er udtryk for en stræben efter at efterligne disse generationer. Men der er stor uenighed om, hvordan dette skal forstås, og der er derfor forskellige forståelser af, hvad salafisme er. Blandt forskere er Wiktorowicz's typologi fra 2006 meget anvendt. Wiktorowicz inddeler salafisme i tre typer:

⁶ Heywood, 2002

1. Den puristiske salafisme afholder sig fra politik og forsøger i det hele taget at lægge afstand til alt og alle andre. Denne type salafister fokuserer primært på at udbrede den salafistiske religiøse praksis og at modarbejde andre praksisser. De lægger meget vægt på religiøse lærdes monopol på autoritet
2. Den politiske salafisme fokuserer meget på forståelse af samtidige forhold. Denne type salafister engagerer sig i politik og kritiserer åbent det, de opfatter som u-islamiske magthavere. De søger at implementere salafisme i det politiske system for at ændre samfundene oppefra. Denne type salafister opfatter puristiske salafister som verdensfjerne
3. Den jihadistiske salafisme mener, i lighed med den politiske, at det er nødvendigt at engagere sig i samtiden. Denne type salafister mener dog, at vold er nødvendig for at kunne ændre noget. Jihadistiske salafister er generelt kritiske over for puristiske salafister, der opfattes som korrupte magthaveres lakajer⁷

Anti-demokratisk anvendes i denne rapport om miljøer, som aktivt søger at modarbejde demokratiet, f.eks. ved at afholde andre fra at deltage i demokratiske valg. Det er ikke tilstrækkeligt at være modstandere af demokrati. Der skal foretages handlinger, som modarbejder det.

Voldsfremmende anvendes i denne rapport om miljøer, som aktivt søger at fremme brugen af vold. Ifølge dansk straffelov (§114) er ikke kun voldelige handlinger, men også eksempelvis støtte, tilskyndelse og råd til voldelige handlinger strafbare. Derfor er det bredere begreb voldsfremmende mere dækkende end begreber som *voldelige*, *militante* eller *ekstremistiske*, som ofte anvendes.

Forståelse

Det er afgørende, at der er plads til uenighed og debat i et demokrati. Derfor er det vigtigt at skelne mellem holdninger og handlinger og mellem lovlige og ulovlige handlinger.

Eftersom denne rapport beskæftiger sig med både anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, er det nyttigt med en opdeling af de mange forskellige måder, det er muligt at agere på i forhold til et givet sæt holdninger:

⁷ Wiktorowicz, 2006

Privat		Offentlig			
Upolitisk		Politisk			
Agerer i privatlivet. Deler sine holdninger med andre, men forsøger ikke at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere eller hvorledes andre skal agere. F.eks. kunst og lign.	Agerer i offentligheden. Forsøger ikke at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere eller hvorledes andre skal agere. F.eks. kunst og lign.	Agerer i offentligheden inden for demokratiets og lovens rammer. Forsøger at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere og hvorledes andre skal agere. F.eks. demonstrationer, etc.	Agerer i offentligheden inden for demokratiets og lovens rammer. Forsøger at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere og hvorledes andre skal agere. Er kritiske over for demokrati, men arbejder for på længere sigt at bevare det.	Agerer i offentligheden inden for demokratiets og lovens rammer. Forsøger at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere og hvorledes andre skal agere. Er kritiske over for demokrati og arbejder for på længere sigt at erstatte det med en anden styreform.	Agerer i offentligheden. Arbejder direkte imod demokratiet, men holder sig inden for lovens rammer. Forsøger at påvirke, hvorledes samfundet skal fungere og hvorledes andre skal agere ved støtte, opfordring til eller brug af voldelige midler.
Demokratisk		Demokratisk		Anti-demokratisk	Voldsfremmende
Lovlige handlinger		Ulovlige handlinger			

Denne rapport beskæftiger sig udelukkende med de to sidste kolonner: voldsfremmende miljøer, som handler ulovligt ifølge dansk lovgivning, og anti-demokratiske miljøer, som handler lovligt ifølge dansk lovgivning.

I praksis er grænserne mellem disse miljøer imidlertid flydende. Det samme individ kan skifte mellem forskellige miljøer over tid eller indgå i flere miljøer på samme tid. Der er endda eksempler på individer, som har haft deres gang i både højre, venstre og islamistiske miljøer på forskellige tidpunkter i deres liv,⁸ ligesom det samme individ i en situation kan placere sig i den voldsfremmende kategori og i en anden situation i en anti-demokratisk eller en demokratisk kategori.

Det vigtigste at hæfte sig ved i denne sammenhæng er, at intet er statisk eller endegyldigt. Dette betyder, at det i praksis kan være særdeles svært nøjagtigt at afgrænse de enkelte miljøer.

Grundlag

Særligt siden 2005 har anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, tiltrukket sig megen opmærksomhed i Danmark, og en række forskningsprojekter er blevet iværksat. I disse projekter har der været meget fokus på at generere de empiriske data, som var så efterspurgt ikke blot i en dansk sammenhæng, men også i en international.⁹ Forskningen er på disse få år kommet langt, men den må stadig betegnes som spæd og eksplorativ.

Forskning i anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, står, i lighed med forskning i andre illegale eller ildesete fænomener, over for en stor udfordring, idet det er uhyre svært at få adgang til eksisterende data og at generere nye. Derfor har forskningen især fokuseret på at få adgang og generere data og ikke nødvendigvis på, om disse data var repræsentative.

Som følge heraf er fokus i den eksisterende forskning ikke nødvendigvis retvisende i forhold til hvor i Danmark eller i hvilke miljøer, de største udfordringer ligger. Der er eksempelvis en overvægt af data genereret i og omkring København, men dette skal altså ikke nødvendigvis ses som udtryk for, at København har været eller er det mest relevante sted at undersøge.

⁸ Hemmingsen, 2010

⁹ Se f.eks. Khosrokhavar, 2009; Ranstorp in Jackson, Smyth & Gunning, 2009; Silke in Jackson, Smyth & Gunning, 2009; Silke, 2001; 2004; Horgan in Silke, 2004

Ingen af studierne hævder at være repræsentative, og ingen af dem forholder sig eksplicit til geografisk placering eller til, om der findes lignende miljøer andre steder. For at kunne nærme sig et retvisende billede af emner som udbredelse, omfang, geografisk placering og omgivelsernes modtagelse af anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, er der derfor behov for mere viden.

Formålet med denne rapport er imidlertid at samle den eksisterende viden for at skabe et udgangspunkt for videre arbejde og forskning. Nedenfor følger derfor en kort introduktion til forskningsbaserede publikationer, som specifikt beskæftiger sig med anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Disse udgør det primære grundlag for denne rapport:

- Andersen, 2011, *Terrorisme som permanent krise: 9/11 i Danmark*. Bogkapitel, som blandt andet behandler terrorisme og dens rolle i Danmark før og efter 2001
- Crone, 2011a, *Hjemmedyrket terrorisme. Trussel eller skrøne?* Bogkapitel, som blandt andet behandler internationale aspekter af danske terrorsager
- Crone, 2011b, *The World Almanac of Islamism: Denmark*. Opslag i leksikon, som blandt andet behandler forskellige typer islamisme i Danmark
- Crone & Harrow, 2011, *Homegrown Terrorism in the West*. Tidsskriftsartikel, som blandt andet behandler transnationale aspekter af terrorisme i vesten
- Hemmingsen, 2011a, *Salafi Jihadism – Relying on Fieldwork to study Unorganized and Clandestine Phenomena*. Tidsskriftsartikel, som blandt andet behandler udfordringer forbundet med feltarbejde i ildsete eller direkte ulovlige miljøer
- Hemmingsen, 2011b, *Whose courtroom? Observations from terrorism trials*. Bogkapitel, som blandt andet behandler den rolle, retssager spiller i miljøet omkring tre danske terrorsager
- Hemmingsen, 2011c, *Individualiseret terrorisme*. Bogkapitel, som blandt andet behandler udviklingen i voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier
- Jensen & Østergaard, 2011, *Ekstremistiske miljøer med salafi-grupperinger i fokus*. Rapport, som blandt andet behandler et anti-demokratisk miljø, som bekender sig til islamistiske ideologier
- Sinclair & Østergaard, 2011, *Muslimske organisationer i Danmark 2001-2011. Debat og reaktioner siden 11. september 2001*. Bogkapitel, som blandt andet behandler betydningen af angrebene i USA i 2001 for muslimske organisationer i Danmark
- Sinclair, 2011, *Hizb ut-Tahrir and Notions of Home*. Bogkapitel, som blandt andet behandler medlemmer af Hizb ut-Tahrirs oplevelse af tilhørsforhold

- Crone, 2010, *Dynamikker i ekstremistiske miljøer*. DIIS Working Paper, som blandt andet behandler gruppedynamikker i voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier
- Goli & Rezaei, 2010, *House of War. Islamic Radicalisation in Denmark*. Rapport, som blandt andet behandler faktorer, som bidrager til accept af brugen af vold
- Hemmingsen, 2010, *The Attractions of Jihadism. An Identity Approach to Three Danish Terrorism Cases and the Gallery of Characters around Them*. Ph.d.-afhandling, som blandt andet behandler miljøet omkring tre danske terrrorsager og motivationer for at indgå i et sådant miljø
- Kühle & Lindekilde, 2010, *Radicalization among Young Muslims in Aarhus*. Rapport, som blandt andet behandler et miljø i Aarhus, som rummer anti-demokratiske aspekter
- Sinclair, 2010, *The Caliphate as Homeland: Hizb ut-Tahrir in Denmark and Britain*. Ph.d.-afhandling, som blandt andet behandler Hizb ut-Tahrir i Danmark og England med fokus på medlemmers opfattelse af tilhørsforhold
- Taarnby & Hallundbæk, 2010, *Al-Shabaab. The Internationalization of Militant Islamism in Somalia and the Implications for Radicalisation Processes in Europe*. Rapport, som blandt andet behandler den somaliske organisation al-Shabaabs rolle i Danmark
- Crone, 2009, *Der blæser en vind fra Orienten – salafisme og jihadisme på nordlige breddegrader*. Tidsskriftsartikel, som blandt andet behandler det ideologiske fundament i miljøet omkring tre danske terrrorsager
- Change Institute, 2008, *Studies into violent radicalisation: The beliefs, ideologies and narratives*. Rapport, som blandt andet behandler udbredelsen af globale islamistiske bevægelser i Danmark
- Crone, 2008, *Jihad uden kanon. Fra al-Qaeda til al-Qaedaisme?* Bogkapitel, som blandt andet behandler det ideologiske fundament i miljøet omkring tre danske terrrorsager
- Hemmingsen, 2008, *Glostrup-sagen, 2. akt: Terror uden handling?* Bogkapitel, som blandt andet behandler danske terrrorsager og en række udfordringer forbundet med terrorlovgivningen
- Olsen, 2008, *Radikalisering i danske fængsler – Hvad sker der, og hvad kan der gøres?* DIIS Brief, som blandt andet behandler sammenhænge mellem konvertering i fængsel og radikal religiøsitet
- Sinclair, 2008, *Globale drømme, nationale virkeligheder. Hizb ut-Tahrir i Danmark og Storbritannien anno 2008*. Bogkapitel, som blandt andet behandler forskelle og ligheder mellem Hizb ut-Tahrir i Danmark og England
- Precht, 2007, *Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. From*

conversion to terrorism. An assessment of the factors influencing violent Islamist extremism and suggestions for counter radicalisation measures. Rapport, som blandt andet behandler den hidtidige forskning i voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier

- Taarnby Jensen, 2006, *Jihad in Denmark. An Overview and Analysis of Jihadi Activity in Denmark 1990-2006.* DIIS Working Paper, som blandt andet behandler udviklingen i voldfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier

Ud over disse publikationer hviler rapporten også på omfattende international forskning, som beskæftiger sig med anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, i andre lande. Introduktioner til denne kan blandt andet findes følgende steder: Hemmingsen, 2010; Price & Schmid, 2010; Ranstorp, 2009 og http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/demokratisk_fa-elleskab_og_forebyggelse_af_radikalisering/forskning_undersoegelser_og_erfaringer/forskning_undersoegelser_erfaringer.htm

Anti-demokratiske miljøer i Danmark

Emnet for dette afsnit er anti-demokratiske miljøer, som aktivt afviser og modarbejder demokratiet, for eksempel ved at forsøge at afholde andre fra at deltage i demokratiske valg.

Der findes en række miljøer, som minder en del om hinanden. De deler i et vist omfang ideologi, fjendebilleder og politiske mærkesager, de eksisterer i nærheden af hinanden, og mange af deres tilhængere 'shopper' rundt imellem dem. Derfor er miljøerne i et vist omfang i konkurrence med hinanden, men de er også uenige om væsentlige detaljer og sommetider i direkte konflikt med hinanden.

Forskellige forestillinger om eksempelvis hvor, hvordan og hvornår etableringen af en islamisk stat skal foregå og uenigheder om, hvem der har mest autoritet, skaber ofte splid.

Ideologisk baggrund

Opfattelsen af uretfærdighed og undertrykkelse af muslimer i en global sammenhæng såvel som i en dansk er et gennemgående tema. Krige og voldelige konflikter rundt om i verden sammenkøbes med konflikter og problematikker i Danmark til et sammenhængende billede af et generelt modsætningsforhold mellem muslimer og ikke-muslimer, hvor muslimer er andre overlegne, men pt. gøres til ofre.

Dette italesættes som resultatet af den stående verdensorden med kapitalisme, multikulturalisme og menneskeskabte regler og systemer, såsom demokrati, der ses som gennemsyrede af dekadence og dobbeltmoral. Kritikken rettes også imod det, der betragtes som amoralsk adfærd, herunder seksuel promiskuitet, opløsningen af traditionelle familieformer, nydelseskultur og homoseksualitet.

Som alternativ hertil ses den islamiske stat, eller *Kalifatet*, som det ultimativt retfærdige og gode samfund.¹⁰

Der er med andre ord tale om en skarp kritik af den eksisterende orden og et ønske om en revolutionerende ændring.

¹⁰ Jensen & Østergaard, 2011; Hemmingsen, 2010

Der er dog forskellige syn på både de langsigtede mål og på hvordan de kan og skal nås. For eksempel fastholder nogle, herunder Hizb ut-Tahrir, at Kalifatet på langt sigt skal indføres i lande, hvor flertallet af befolkningen er muslimer,¹¹ mens andre forestiller sig, at det skal foregå overalt og på kortere sigt. Dette vil blive nærmere beskrevet nedenfor.

Ud over at verdens magthavere opfattes som fjender, fremstilles også såvel ikke-muslimer som muslimer, der "efterligner Vesten ved f.eks. ikke at afvise vestlig levevis, multikulturalisme, integration og deltagelse i valghandlinger"¹² som fjender i disse miljøer. Også her er der dog forskelle, som vil blive nærmere beskrevet nedenfor.

Generelt er der en tendens til at dele verden op i *os* og *dem*, hvilket betones stærkt i taler og i skriftlige publikationer. Men i andre sammenhænge end de gennemarbejdede taler og skrifter er der mange flere nuancer. I praksis er både ideologier og fjendebilleder til konstant debat og derfor langt fra statiske. Begge diskuteres og udvikles konstant, ligesom de kan ændre sig i takt med konkrete begivenheder. Desuden er der forskel på gennemarbejdede produkter såsom taler og publikationer og så eksempelvis mere umiddelbare samtaler.

Eksempler på dette findes i det miljø, som Jensen & Østergaard omtaler som "Tawhêdforum". Navnet er opdigtet for at anonymisere og beskytte forskernes informanter, og der findes ikke et miljø i Danmark, som kalder sig selv "Tawhêdforum". Det er ikke muligt at afgøre, hvilket miljø navnet dækker over, og det vil derfor i denne rapport blive omtalt som "Tawhêdforum".

I forummets taler og internetlitteratur finder man en total afvisning af demokratiet som styreform og klare forsøg på at afholde andre fra at deltage i demokratiet. Med andre ord er "Tawhêdforum" i taler og skrifter anti-demokratisk. Men når det kommer til de enkelte individer, sporer Jensen & Østergaard et mere nuanceret billede:

"I samtaler og interview forekommer der derimod mere pragmatiske syn på demokrati, hvor der ikke er absolut afstand til, at islam og demokrati kan være forenelige. Problemet er snarere implementeringen af demokrati i vestlige lande, hvor det ikke lever op til idealet."¹³

¹¹ Jensen & Østergaard, 2011; Sinclair, 2010

¹² Jensen & Østergaard, 2011:24

¹³ Jensen & Østergaard, 2011:19

Med andre ord, så er individerne i og omkring "Tawh dforum" ikke nødvendigvis anti-demokratiske – i hvert tilfælde ikke altid. Når de er, kan afvisningen af demokrati være begrundet med en utilfredshed med, hvorledes demokrati praktiseres, frem for en nagelfast idé om, at islam og demokrati er uforenelige, eller at demokratiet som ideal er forkert.

Nuancer og foranderlighed er i høj grad kendetegnende for alle de miljøer, som denne rapport beskæftiger sig med.

Miljøer

Der tegner sig et billede af, at der på nuværende tidspunkt eksisterer fire typer anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Disse typer minder en del om hinanden, ikke mindst med hensyn til ideologi og fjendebilleder, og de konkurrerer i et vist omfang om de samme potentielle tilhængere. Men de er samtidig meget uenige og sommetider i direkte konflikt med hinanden.

Klassiske

Den første type miljøer har eksisteret i Danmark i hvert tilfælde siden 1990erne. Denne type miljøer er mere traditionelle end nogle af de andre. De følger for eksempel en enkelt Sheikh og er loyale over for ham, og tilhængere frekventerer ikke andre miljøer. De følger også mere traditionelle måder at tildele autoritet og troværdighed på, hvor ældre automatisk respekteres, og hvor man lytter til personer med uddannelse fra traditionelle islamiske universiteter.

Sådanne miljøer er ikke udpræget organiserede, ej heller engagerer de sig videre i det danske samfund eller interagerer med offentligheden. De er anti-demokratiske i den forstand, at de eksempelvis søger at afholde andre fra at deltage i valg, men de interesserer sig ikke meget for forhold i Danmark og orienterer sig primært mod andre lande. Sådanne miljøer fokuserer eksempelvis meget på konflikter i Mellem- sten og på uretfærdigheder mod muslimer i en global sammenhæng, samt på at Kalifatet skal etableres i lande med muslimsk majoritet.

Et eksempel på denne type er miljøet omkring Sheikh Abu Ahmad, som blandt andet driver hjemmesiden islamiskundervisning.com, hvor materiale offentliggøres.

Nationale

Siden 2008 er der vokset en anden type miljøer frem.¹⁴ Disse nyere miljøer har en del til fælles med de klassiske og synes også i et vist omfang at være udsprunget af dem, men de adskiller sig fra dem på afgørende punkter. I modsætning til de klassiske miljøer orienterer disse miljøer sig mere mod en dansk kontekst og de forholder sig mere til danske problematikker end til eksempelvis mellemøstlige. Nogle mener, at Kalifatet skal indføres overalt, også i Danmark,¹⁵ mens andre ikke finder dette realistisk eller ønskeligt.¹⁶

Denne type miljøer er ligeledes forholdsvis uformelle og uorganiserede. Der er ingen ledelse, regler eller medlemskaber, og der er heller ikke et erklæret hierarki. I disse miljøer er der mere tale om, at unge mennesker søger viden ved at gå til undervisning hos forskellige Sheiker. De har ofte også egne lokaler, hvortil de inviterer forskellige talere og følger således ikke loyalt en enkel Sheikh.

Nogle individer følger konsekvent faste, ugentlige begivenheder, men størstedelen er løsere tilknyttet. Disse miljøer arrangerer offentlige foredrag, hvor foredragsholderne ikke nødvendigvis er lærde, og desuden konferencer og fester omkring højtider. De fokuserer altså i mindre grad på traditionel uddannelse som kilde til autoritet. De uddeler også missionerende pjecer ved moskeer og på gaderne på Nørrebro. Endelig arrangerer de lukkede foredrag, hvor taleren på forhånd skal godkende deltagerne, de har flere hjemmesider tilknyttet, ligesom de annoncerer på både YouTube, Facebook og Twitter.¹⁷

Det allerede omtalte københavnske miljø "Tawhêdforum", som har eksisteret siden 2008,¹⁸ tilhører denne type anti-demokratiske miljøer ligesom det aarhusianske miljø, som Kühle & Lindekilde¹⁹ omtaler som *ASC-miljøet*.²⁰

Aktivistiske nationale

På det seneste er endnu en ny type miljøer, som også fokuserer mere på en dansk kontekst, dukket op. Disse miljøer har dog en mere aktivistisk profil og et klarere

¹⁴ Sinclair & Østergaard, 2011:164

¹⁵ Jensen & Østergaard, 2011

¹⁶ Kühle & Lindekilde, 2010

¹⁷ Jensen & Østergaard, 2011

¹⁸ Jensen & Østergaard, 2011:8

¹⁹ Kühle & Lindekilde, 2010

²⁰ ASC-miljøet er forkortelse for *Arab-Somali-Covert-milieu*

ønske om etableringen af et Kalifat i Danmark, end de nationale har. De har ligeledes en mere offentlig profil og stiller blandt andet op i danske medier. Et eksempel på denne type er Kaldet til Islam (herefter Kaldet), som i efteråret 2011 tiltrak sig en del opmærksomhed.

Kaldet gik aktivt ud i Københavnsområdet og agiterede imod deltagelse i det danske folketingsvalg i september 2011 og kort tid efter stod repræsentanter frem i pressen og berettede at de havde indført såkaldte "Shariah-zoner" i Tingbjerg i København. Kaldet gennemførte øjensynligt et væsentligt brud med andre typer anti-demokratiske miljøer i Danmark ved på denne måde at forsøge at indføre Shariah i Danmark. Udmeldingen medførte i hvert tilfælde konflikter, som vil blive præsenteret nedenfor.

Kaldet fremstår mere organiserede og koordinerede end både de klassiske og de nationale miljøer. Da de i efteråret 2011 meddelte, at de havde etableret såkaldte "Shariah-zoner" i Tingbjerg, stod navngivne personer frem i medierne som talspersoner for miljøet og efterfølgende har de blandt andet arrangeret konferencer for at fremlægge deres synspunkter. Videoptagelser af disse og af eksempelvis Kaldets oplysningsarbejde på gaderne i København er tilgængelige på deres hjemmeside²¹, som fremstår særdeles gennemarbejdet og visuelt sammenhængende.

Ligesom de forrige typer anvender denne type miljøer i høj grad internettet og især sociale medier til at udbrede deres synspunkter, men de henvender sig i højere grad end nogle af de andre til det omgivende samfund frem for blot til deres tilhængere.

Alle disse tre typer miljøer udtrykker misbilligelse af andre, som ikke er enige med dem selv. De udtrykker således foragt for eksempelvis muslimer, som engagerer sig i demokratiske handlinger eller som følger andre retninger af islam, såsom Shia. Sådanne personer kan blive stemplet som vantro (*kufr*), og miljøerne engagerer sig således i det, der benævnes *takfir*.

Hierarkiske

Ud over disse tre typer miljøer, må også Hizb ut-Tahrir Scandinavia betegnes som anti-demokratisk. Hizb ut-Tahrir adskiller sig dog fra de forrige miljøer på væsentlige punkter.

²¹ kaldettilislam.com

For det første er Hizb ut-Tahrir tilsyneladende væsentligt mere organiseret og hierarkisk opbygget end de andre typer.²² Hizb ut-Tahrir er en international organisation, som blev etableret i Mellemøsten i 1950'erne og som siden har formået at brede sig til store dele af verden. Således har de i dag afdelinger i mere end 40 lande, og alle disse afdelinger ledes konsistent og ensrettet.²³ Organisationen er bygget op omkring en international leder, og under ham er der nationale ledere, som er organiseret med hver deres nationale ledelseskomité. Under disse er der så lokale komiteer og endelig er der under disse talrige studiekredse. Alt dette er i høj grad topstyret og ensrettet.²⁴

Der er også eksempler på, at medlemmer af Hizb ut-Tahrir er rejst fra et land til et andet for at udbrede ideologien og inspirere til yderligere aktiviteter. Et eksempel på dette er briteren Maajid Nawaz, som i 2000 kom til Danmark for at assistere den danske afdeling af Hizb ut-Tahrir.²⁵

For det andet er Hizb ut-Tahrir mindre fordømmende over for andre og engagerer sig eksempelvis ikke i *takfir*.

Endelig forekommer Hizb ut-Tahrir også at være mere engageret i den offentlige debat i Danmark end nogle af de andre typer miljøer – om end Kaldet muligvis søger at anlægge en lignende strategi. Således engagerer Hizb ut-Tahrir sig i offentlige seminarer, indgår i offentlige debatter med eksempelvis akademikere, arrangerer offentlige begivenheder og udgiver publikationer.

Omend Hizb ut-Tahrir er mere synlig i den offentlige debat i Danmark end de klassiske miljøer, orienterer organisationen sig ligesom disse primært mod lande uden for Danmark og stræber efter at indføre Kalifatet i lande med muslimsk majoritet.²⁶

Kontakter og konflikter

Ligesindede miljøer i forskellige dele af Danmark og i andre lande er ofte i kontakt med hinanden. For eksempel har det københavnske miljø, som Jensen & Østergaard beskæftiger sig med, kontakt til miljøer i blandt andet Odense, Aarhus og Aalborg.²⁷

²² Sinclair, 2010

²³ Sinclair, 2010

²⁴ Sinclair, 2010

²⁵ Sinclair, 2010

²⁶ Sinclair, 2010

²⁷ Jensen & Østergaard, 2011

De forskellige miljøer er dog, som nævnt, også i konkurrence og direkte konflikt med hinanden. Ifølge Jensen & Østergaard betragtes Hizb ut-Tahrir i "Tawhêdforum" med fjendskab og som en afvigende gruppe "som det dog fremgår, at man i miljøet omkring forummet er i hård konkurrence med".²⁸

Jensen & Østergaard omtaler også en konflikt mellem "Tawhêdforum" og miljøer i Danmark, som følger den saudiske Sheikh Rabê al-Madkhali. Omend disse miljøer afviser deltagelse i demokratiet, så modarbejder de det ikke aktivt, og de lægger ikke i samme grad som eksempelvis "Tawhêdforum" afstand til det omgivende samfund. Således samarbejder de eksempelvis med myndigheder i tilfælde af forbrydelser, hvilket er en af årsagerne til fjendskabet.²⁹ Netop disse miljøer lægger også Kaldet afstand til. Således afbildes al-Madkhali som en hund på Kaldets hjemmeside.

I forbindelse med, at Kaldet i efteråret 2011 gik ud i offentligheden og erklærede, at de havde etableret såkaldte "Shariah-zoner" i Tingbjerg, og at de arbejdede på at etablere flere rundt om i Danmark, opstod der, som nævnt, konflikter.

I december 2011 offentliggjorde Abu Ahmad, som er et eksempel på den klassiske type, en artikel, hvori han argumenterede mod ideen om at indføre Kalifatet eller Shariah i et land, hvor flertallet ikke er muslimer.

Dette affødte reaktioner fra personer tilknyttet Kaldet og den 31. december 2011 holdt Abu Ahmad en tale under titlen "Rådgivning til vore brødre fra Kaldet"³⁰, i hvilken han uddybede sin artikel og forholdt sig til reaktionerne fra Kaldet.

Af Abu Ahmads tale fremgår det, at repræsentanter for Kaldet havde beskyldt ham for at fornærme gud og dertil havde kaldt ham en "såkaldt Sheikh", som var til grin. I talen beskylder Abu Ahmad til gengæld repræsentanterne fra Kaldet for at være unge og uvidende og italesætter sig selv som en far, som må sætte sine børn på plads. Han argumenterer endvidere for, at det er et udtryk for uvidenhed, når nogle tror, man kan eller skal indføre Shariah i Danmark.

Abu Ahmad forklarer også, at han og Kaldet på et tidligere tidspunkt har indgået et samarbejde og at de sammen har afholdt en konference om deltagelse i demokrati

²⁸ Jensen & Østergaard, 2011:16

²⁹ Jensen & Østergaard, 2011

³⁰ Offentliggjort på islamiskundervisning.com

i forbindelse med, at Munida (ungdomsafdelingen af Islamisk Trossamfund) i september 2011 havde inviteret den britiske Sheikh Haitham al-Haddad til at tale om, at muslimer bør deltage i demokratiet.

Abu Ahmad fremhæver i talen, at han selv tidligere har taget konflikter omkring deltagelse i demokrati med Wakf (Islamisk Trossamfund) og om andre emner med Hizb ut-Tahrir, og han gør det meget klart, at han fortjener at blive respekteret for sin erfaring, viden og alder.

I talen angriber Abu Ahmad også en person ved navn Omar Bakri for at være lige så vildfaren som Kaldet, og efterfølgende har de to deltaget i en debat, som ligeledes er offentligt tilgængelig på islamiskundervisning.com.

Engelske forbindelser

Omar Bakri var i sin tid med til at udbrede Hizb ut-Tahrir i England. Han forlod dog Hizb ut-Tahrir i 1996 for at danne organisationen al-Muhajiroun. Al-Muhajiroun blev formelt opløst i 2004, men fortsatte med at virke under andre navne.

Da Omar Bakri i 2005 forlod England til fordel for Libanon, overtog Anjem Choudary hans plads. Choudary har gennem årene kaldt sin gruppe en række navne, herunder Al-Ghurabaa, London School of Sharia, Islam4UK og Islam against Crusades. Disse er løbende blevet forbudt i England, men Choudary har formået at manøvrere i dette fjendtlige miljø. En af hans strategier er, at hans gruppe altid har flere navne.

Dette betyder, at når myndighederne kender en gruppe ulovlig, kan Choudary fortsætte sit virke under et af de andre navne uden at blive forsinket af, at tilhængerne først skal lære et nyt navn at kende. Dette skete eksempelvis, da hans gruppe i januar 2010 blev forbudt under navnet Islam4uk, hvorefter han fortsatte arbejdet under navnet Sharia4uk.

Anjem Choudary står, efter eget udsagn, bag en kampagne i England, som begyndte i sommeren 2011. Der blev forskellige områder udråbt til "Shariah-zoner", og gule klistermærker med teksten "You are entering a Shariah controlled zone. Islamic rules enforced" blev opklæbet.³¹ Af disse fremgik, at i zonerne er det blandt andet forbudt at drikke alkohol, spille, lytte til musik og ryge.

³¹ Daily Mail, 2011

Choudary stiller gerne op til interviews for at forklare sine synspunkter og sine visioner for parallelle samfund i England. Choudary er oprindeligt uddannet jurist i England, men opfatter i dag sig selv som Shariah-dommer. Han afholder sig fra sager, som hører under straffeloven, men dømmer i civile sager om eksempelvis ægteskab, skilsmisse, arveret og familietvister. I arveretssager udarbejdes der typisk testamenter efter Shariah-retningslinjer, som derefter tinglyses ved britiske domstole, mens de fleste andre typer sager søges løst uden at involvere staten. Choudary søger i det hele taget at overbevise sit lokalsamfund om, at de skal holde den britiske stat udenfor, og rådgiver gerne om, hvordan man bedst kan takle myndighederne og undgå deres opmærksomhed, blandt andet ved ikke at lade sig registrere eller stemme.³²

Om "Shariah-zonerne" i England har Choudary forklaret, at formålet med dem er at påvirke udvalgte muslimske og ikke-muslimske lokalsamfund rundt om i landet og at lægge kimen til et islamisk emirat. Patruljer i gaderne skal sikre, at reglerne i zonerne overholdes.³³

Tilbage til Danmark

De repræsentanter, som i forbindelse med etableringen af de såkaldte "Shariah-zoner" i Tingbjerg i København stod frem i medierne, omtalte i forskellige sammenhænge sig selv som repræsentanter for flere forskellige grupper, herunder Ahl us-sunnah wal-jammah, og på Kaldets hjemmeside³⁴ refereres der blandt andet til sharia4dk, dawah, Iummah4dk og Iummahfordk.

Dette efterlader indtrykket af, at enten repræsenterer de samme individer flere forskellige grupper, eller også har den samme gruppe flere forskellige navne. Set i lyset af, at Anjem Choudary, i forbindelse med udnævnelsen af de såkaldte "Shariah-zoner" i Tingbjerg, stod frem og udtrykte sympati og begejstring for tiltaget i Danmark, hvilket der blev linket til fra Kaldets hjemmeside, og at der er så mange sammenfald mellem strategi og navne, virker det sandsynligt, at Kaldet i et eller andet omfang samarbejder med eller i hvert tilfælde er inspireret af Choudary. Det virker derfor også sandsynligt, at Kaldet har anlagt Choudarys strategi, hvor den samme gruppe har flere navne på samme tid.

³² Politiken, 2007

³³ Daily Mail, 2011

³⁴ Kaldettilislam.com

Det miljø, som Jensen og Østergaard, omtaler som "Tawhêdforum", har ligeledes, i et eller andet omfang, haft forbindelse til både Anjem Choudary og Omar Bakri. Således skriver de:

"Det har ikke været muligt at finde data om egentligt internationalt samarbejde, men der er på forskellige virtuelle medier henvisninger til miljøer i London, idet der er links, lydfiler med taler og opfordringer til at deltage i internetkonferencer med f.eks. Omar Bakri og Anjem Choudary, der er kendt fra den nu forbudte organisation al-Muhajiroun. Der er muligvis også forbindelser til London School of Sharia som Bakri og Choudary også har forbindelser til. Der er således links til stedet og en af sheikerne tilknyttet Tawhêdforum har taget uddannelse derfra."³⁵

Som det fremgår, forekommer der konflikter mellem forskellige anti-demokratiske miljøer, som i vidt omfang deler ideologisk baggrund, fjendebilleder og politiske mærkesager. Disse konflikter handler dels om konkrete emner såsom, hvor, hvornår og hvordan de langsigtede mål skal fremmes, men i høj grad også om, hvem der har magt og autoritet.

Konflikten mellem Abu Ahmad og Kaldet handler åbenlyst om, hvor, hvornår og hvordan man må indføre Shariah og Kalifatet. Men den handler også om, hvem der har magt og autoritet til at bestemme og tale på andres vegne. Som det fremgik af forholdet mellem netop Abu Ahmad og Kaldet, kan forskellige miljøer på ét tidspunkt samarbejde og på et andet bekæmpe hinanden. Som det ligeledes fremgik, kan forskellige danske miljøer også have kontakt til det samme udenlandske miljø.

Rekrutteringsstrategier og rekrutteringspotentiale

Gennem de seneste år er internettet, ikke overraskende, i stigende grad blevet inddraget i disse miljøers aktiviteter. Sociale tjenester som YouTube, Facebook og Twitter anvendes ligesom hjemmesider, chatfora og lignende til at formidle holdninger og til at invitere til fysiske begivenheder.

Sådanne fysiske begivenheder kan eksempelvis være offentlige eller lukkede arrangementer, hvor lærde, omend ikke nødvendigvis traditionelt uddannende, taler. I den forbindelse inviteres også udenlandske talere til Danmark.

³⁵ Jensen & Østergaard, 2011:10

På nettet formidles både kortere og længere taler af kendte personer fra Danmark eller udlandet, og diskussioner, debatindlæg og lignende af mindre kendte personer samt lyd- og videoklip med eksempelvis den gademission, man også engagerer sig i. Denne består ofte i, at man henvender sig til forbigående og eventuelt uddeler skriftligt materiale for at udbrede sit budskab. Dette kan enten foregå på åben gade, hvor man henvender sig til både muslimer og ikke-muslimer, eller ved moskeer i forbindelse med fredagsbøn, hvor man primært henvender sig til muslimer.³⁶

Derudover søger man i alle miljøer at tiltrække nye tilhængere ved at trække på allerede eksisterende netværk, hvor etablerede tilhængere opfordres til at invitere venner og bekendte med til faste ugentlige begivenheder.³⁷ Alle disse aktiviteter er åbne og imødekommende over for nye deltagere. Herudover arrangeres der i nogle af miljøerne egentlig undervisning, som er mere lukkede begivenheder, hvor deltagere skal godkendes af underviseren.³⁸

Invitationerne til disse miljøer er altså rigelige og åbne. Alligevel er det efter alt at dømme begrænset, hvor mange der går ind i miljøerne, i hvert tilfælde helhjetet. Samtidig peger meget på, at der mere er tale om selv-selektion end om egentlig målrettet rekruttering.

Jensen & Østergaard beskriver således, hvordan de enkelte individer ofte 'shopper' rundt mellem forskellige miljøer. Samtidig forholder de sig kritisk til eksempelvis autoriteter i miljøerne, og personlige sympatier eller uoverensstemmelser kan spille en afgørende rolle i beslutningen om at indgå helhjetet i et miljø.³⁹ Miljøer består ofte af en lille kerne af individer, som aktivt og fuldgyldigt er del af miljøerne, og så en større gruppe, som af og til deltager i arrangementer, men som samtidig også deltager i andre miljøer, samt helt andre sammenhænge.

Der foreligger ikke mange tal vedrørende omfanget af disse miljøer, men det miljø, som Jensen & Østergaard beskæftiger sig med, skønnes at tiltrække 40-50 mandlige deltagere og 20-30 kvindelige til deres ugentlige påmindelser, som er den aktivitet, der tiltrækker flest. Ud af disse skønnes kun 20-30 at være faste deltagere, mens resten er løst tilknyttet eller bare deltager i et enkelt arrangement.⁴⁰

³⁶ Jensen & Østergaard, 2011

³⁷ Jensen & Østergaard, 2011; Sinclair, 2010

³⁸ Jensen & Østergaard, 2011

³⁹ Jensen & Østergaard, 2011:32-33

⁴⁰ Jensen & Østergaard, 2011:9

Hizb ut-Tahrir Scandinavia har anslået 100-200 aktive medlemmer i Danmark,⁴¹ men kan tiltrække omkring 1000-1200 personer til deres offentlige møder.⁴²

Det er ikke muligt konkludere noget endegyldigt om disse miljøers rekrutteringspotentialer, men ifølge Jensen & Østergaard vurderer en Sheikh, at der er "flere salafi-tilhængere i dag end for bare 5 år siden"⁴³ og de forklarer, at:

"Også andre muslimske ledere uden for salafi-kredse peger på en samfundsforandring, hvor store dele af det danske samfund er blevet sort/hvidt, polariseret, hvilket også afspejles i muslimske grupperinger, særligt i det tiltagende antal af salafi-tilhængere".⁴⁴

Med andre ord vurderes det, at det danske samfund generelt har udviklet sig til at blive mere polariseret og opdelt, og at dette påvirker borgerne, så også de bevæger sig i den retning og opsøger miljøer, som tilbyder sort/hvide og forsimplede verdenssyn. Hvis dette er korrekt, hænger disse miljøers rekrutteringspotentialer altså sammen med udviklingen i det omgivende samfund.

⁴¹ Sinclair, 2010

⁴² Crone, 2011b

⁴³ Jensen & Østergaard, 2011:28

⁴⁴ Jensen & Østergaard, 2011:28

Voldsfremmende miljøer i Danmark

Ud over anti-demokratiske miljøer er der gennem tiden opstået mindre grupper eller miljøer i Danmark, som direkte har fremmet en voldelig agenda. Disse er emnet for dette afsnit.

Ideologisk baggrund

Ideologisk baggrund, fjendebilleder og politiske mærkesager i voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, er i høj grad de samme som dem, man finder i de anti-demokratiske miljøer. Den primære forskel er, hvorledes der handles på denne baggrund.

Således genfinder man den overordnede opfattelse af uretfærdighed og undertrykkelse af muslimer i Danmark såvel som i en global sammenhæng. Krige og voldelige konflikter rundt om i verden sammenkobles også i voldsfremmende miljøer med konflikter og problematikker i Danmark til et sammenhængende billede af et generelt modsætningsforhold mellem muslimer og ikke-muslimer, hvor muslimer er overlegne, men pt. gøres til ofre.

Ligesom det er tilfældet i anti-demokratiske miljøer, italesættes dette også i de voldsfremmende miljøer som resultatet af den stående verdensorden med kapitalisme, multikulturalisme og menneskeskabte regler og systemer, der ses som gennemsyrede af moralsk dekadence og dobbeltmoral. Kritikken rettes, også i disse miljøer, mod det, der betragtes som amoralsk adfærd, herunder seksuel promiskuitet, opløsningen af traditionelle familieformer, nydelseskultur og homoseksualitet. Som alternativ hertil ses Kalifatet som det ultimativt retfærdige og gode samfund.

Går man mere ned i detaljerne, er der forskelle mellem anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, men de adskiller sig ikke fra de forskelle, der er mellem forskellige anti-demokratiske miljøer, og forskellene går også igen mellem forskellige voldsfremmende miljøer. Et eksempel på dette er forskellige anti-demokratiske miljøers fokus på enten en dansk sammenhæng eller en international, som det blev beskrevet i det forrige afsnit. Sådanne forskelle genfindes i de voldsfremmende miljøer, hvor de, ligesom i de anti-demokratiske miljøer, fører til diskussioner og konflikter.⁴⁵

⁴⁵ Hemmingsen, 2010

Der er altså i højere grad tale om ideologiske variationer mellem forskellige typer anti-demokratiske og forskellige voldsfremmende miljøer, end der er tale om åbenlyse ideologiske forskelle mellem henholdsvis anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer.

Grænsen mellem voldsfremmende og anti-demokratiske miljøer udgøres primært af analyserne af, hvilke midler der kan og skal anvendes for at komme fra status quo til en bedre fremtid. Der er imidlertid ikke, i forskningen, belæg for at konkludere, at der er en årsagssammenhæng mellem anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer eller mellem bestemte ideologier og bestemte handlinger. Tværtimod. Crone konkluderer at:

“Med hensyn til religionens eller ideologiens rolle, er der ikke noget, der tyder på, at en teologisk eller ideologisk fordybelse trin for trin fører til en vilje til at begå vold eller terror. Hvis man ser på de seneste terrrorsager i Danmark, tegner der sig et andet billede. Fx kan et ønske om at gøre noget i forhold til en situation, der opfattes som uretfærdig, eller et ønske om at komme ud i verden og gøre en forskel, føre til, at en person engagerer sig i et ekstremistisk miljø, som abonnerer på en bestemt ideologi. Men det ideologiske engagement er sjældent det primære endsige det udslagsgivende.”⁴⁶

Ser man nærmere på en af de dømte i den danske Glasvej-sag, som blandt andet rejste til Pakistan og bragte opskrifter på sprængstoffer med hjem, tegner der sig et billede af et individ, som gennem længere tid søgte adgang til en arena, hvor han kunne udleve sine ambitioner om et voldeligt engagement.

I denne søgen frekventerede han forskellige miljøer med variationer i både ideologi og analysen af, hvilke midler der kan og skal anvendes. Den unge mand beskrev således, i løbet af sin retssag, hvorledes han i Danmark både havde opsøgt Hizb ut-Tahrir, Abu Ahmad og personkredsen omkring Glostrup-sagen. Siden var han rejst til Pakistan for at finde kontakter, og i sommeren 2006 havde han planer om at rejse til Libanon for at deltage i kampe dér. I 2007 fandt han, via Den Røde Moské i Pakistan, kontakter, som lod ham kopiere opskrifter på sprængstoffer og faciliterede et ophold i Waziristan. Gennem retssagen gav han vedholdende udtryk for, at han var styret af en søgen efter adgang til våben og spænding.⁴⁷

⁴⁶ Crone, 2010:5

⁴⁷ Crone, 2010; Hemmingsen, 2010

En lignende pragmatisk holdning i jagten på adgang til kamp kan genfindes i Slimane Hadj Abderrahmanes fortælling om sin vej til Guantánamo.⁴⁸ Således beretter Abderrahmane, hvorledes han i 1998 ønskede at rejse til Kosovo for at kæmpe mod serberne og året efter ønskede at rejse til Tjetjenien for at kæmpe dér. For at finde kontakter, som kunne skaffe ham adgang til Tjetjenien, opsøgte Abderrahmane en moské i Aarhus, og med tiden fik han kontakt til en gruppe algeriere, som fik ham til at fokusere på Algeriet i stedet.

Han rejste efterfølgende til Algeriet og søgte efter kontakter i GSPC,⁴⁹ men ifølge ham selv lykkedes dette ikke. I 2001 lykkedes det Abderrahmane at få nogle kontakter i London, som kunne hjælpe ham til at få adgang til kamp. Til hans overraskelse var det dog ikke nogle af de lande, han hidtil havde fokuseret på, men derimod Afghanistan, de ville sende ham til. Abderrahmane tog, ifølge eget udsagn, imod muligheden, fordi hans mål var at få adgang til kamp, og han var villig til at indgå kompromisser for at nå dette.

Miljøer

Terrorisme, særligt den, som retfærdiggøres med referencer til islamistiske ideologier, har tiltrukket sig langt mere opmærksomhed siden angreben i USA i 2001, i Spanien i 2004 og i England i 2005, end den gjorde før. Dette er dog ikke ensbetydende med, at den opstod der. Terrorisme har en meget længere historie – også i Danmark. Det samme gælder voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier.

Der har indtil videre været en række terrrorsager, som har udspundet sig i Danmark, været rettet imod Danmark eller danske interesser i udlandet eller har involveret individer tilknyttet Danmark. Nogle af disse kan tages som udtryk for eksistensen af voldsfremmende miljøer, mens andre muligvis har været mere isolerede. Sagerne kan inddeles i fem typer:

Før 2001

I 1985 sprang to bomber i København. Den ene ved det amerikanske luftfartsselskab Northwest Orient og den anden ved den jødiske synagoge. En tredje bombe sprang ikke, men blev fundet i vandet i Nyhavn. Ved disse sprængninger blev én person

⁴⁸ Davidsen-Nielsen & Seidelin, 2004

⁴⁹ Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC) var en algerisk gruppe, som i 2006 ændrede navn til al-Qaida i det islamiske Maghreb (AQIM)

dræbt, mens 32 blev såret. I 1989 blev fire medlemmer af gruppen Islamisk Jihad dømt for angrebene.⁵⁰

I begyndelsen af 1990erne opholdt flere personer, som i andre lande var mistænkt eller dømt for terrorhandlinger, sig i Danmark. Egypteren Talat Fuad Qassim, også kendt som Abu Talal, som i Egypten var dømt for at have medvirket til mordet på præsident Anwar al-Sadat i 1981, fik politisk asyl i Danmark. Her færdedes han frit og propagerede blandt andet ved fredagsbønner i en moské på Nørrebro.

Talat Fuad Qassim var blandt andet ven med dansk-marokkaneren Said Mansour, som i 2007 blev dømt for at opfordre til terrorisme. De to stillede i 1993 op til et interview, hvor de berettede om deres fælles sympati for egypteren Omar Abdel Rahman, også kendt som Den Blinde Sheikh, som Said Mansour siden 1990 ved flere lejligheder havde inviteret til Danmark, for blandt andet at holde foredrag.

Omar Abdel Rahman havde, ligesom Talat Fuad Qassim, været mistænkt for medvirken til mordet på al-Sadat, men i modsætning til Qassim blev Rahman frifundet. Ikke desto mindre blev han udvist fra Egypten, hvorefter han rejste til Afghanistan for at kæmpe mod Sovjetunionen. Da krigen var ovre, tog Rahman ophold i USA, til trods for at han på daværende tidspunkt var på USA's terrorliste. I USA deltog Rahman i planlægningen af angrebet på World Trade Center i 1993, hvor seks personer blev dræbt, mens mere end tusinde blev såret. Rahman blev dømt for dette i 1995 og afsoner p.t. en straf på 240 år i USA.⁵¹

Nogle måneder efter dette første angreb på World Trade Center, i 1993, satte tre egyptiske mænd ild til et hus nær Aarhus. Tilsyneladende var der tale om et jalousidrama, hvor de tre mænd mente, at husets ejer bar en del af skylden for, at den enes hustru havde forladt ham. Efterforskningen af sagen førte imidlertid til ransagninger af egypternes hjem, som vakte både Aarhus Politis og Politiets Efterretningstjenestes interesse.⁵²

I de tre mænds hjem fandt man både kemikalier, som kunne anvendes til fremstilling af sprængstof, en bombemanual, materiale med trusler mod vesterlændinge, et tegnet kort over området omkring den israelske ambassade i København og en adressebog

⁵⁰ Andersen, 2011

⁵¹ Skjoldager, 2009; Taarnby, 2006

⁵² Andersen, 2011; Skjoldager, 2009; Taarnby, 2006

indeholdende kontaktinformation på flere af de personer, som havde været involveret i angrebet på World Trade Center. Af sagen i USA fremgik det samtidig, at fingeraftryk fra to af de tre mænd, som var anholdt i Danmark, var blevet fundet på de anklagedes pas og papirer. Disse to mænd blev også sat i forbindelse med Talat Fuad Qassim.⁵³

Der blev rejst sag mod alle tre mænd, en sag som siden er blevet kendt som egypter-sagen, og de blev alle dømt for brandstiftelse, men ikke for andet. To af dem genoptog herefter tilsyneladende anonyme tilværelser, mens den tredje i 1996 blev mistænkt for at have deltaget i et angreb på turister i Egypten og fire år senere blev anholdt i Pakistan under mistanke for at være medlem af al-Qaida. Hans videre skæbne er ukendt.⁵⁴

Talat Fuad Qassim forsvandt i Kroatien i 1995. Han menes at have været det første mål for CIA's "rendition program", og efter afhøringer formodes han at være udleveret til likvidering i Egypten.⁵⁵

Danske sager

I oktober 2005 blev en række personer anholdt i Københavnsområdet i det, der skulle blive kendt som Danmarks første terrrorsag efter revisionen af straffelovens § 114.

Sagen blev i Danmark døbt Glostrup-sagen, men er i andre sammenhænge kendt som Sarajevo-sagen, fordi anholdelserne i Danmark var afledt af anholdelser i Sarajevo. Der blev en svensk statsborger, en tyrkisk statsborger med ophold i Danmark og to bosniske statsborgere anholdt under mistanke for at planlægge terrorisme. Tre af disse personer blev siden dømt for planlægning af terrorisme, mens den fjerde blev dømt for ulovlig våbenhandel. De to mænd fra Danmark og Sverige havde haft kontakt med en række personer i Danmark, og af de anholdte her blev fire anklaget for planlægning af terrorisme. I februar 2007 blev én af disse anklagede fundet skyldig.

I april samme år blev Said Mansour, som havde tiltrukket sig opmærksomhed siden 1990'erne, dømt for at have opfordret andre til at begå terrorisme. Mansour blev blandt andet sat i forbindelse med Glostrup-sagen, og forbindelsen spillede en væsentlig rolle i begge sager.

⁵³ Andersen, 2011

⁵⁴ Skjoldager, 2009

⁵⁵ Andersen, 2011

I september 2007 blev en række personer anholdt i Københavnsområdet, i det der hurtigt blev kendt som Glasvej-sagen. Under retssagen kom det frem, at de anklagede havde haft kontakt til flere af personerne i Glostrup-sagen. I oktober 2008 blev begge de anklagede fundet skyldige i forsøg på terrorisme.

I november 2007 blev endnu en person anholdt i Københavnsområdet, mistænkt for at have planlagt terrorisme for at befri sine to venner, som på det tidspunkt var vare-tægtsfængslet i Glasvej-sagen. Den anklagede blev frifundet i november 2008.⁵⁶

Der var altså en sammenhæng mellem alle disse sager fra Københavnsområdet, og der tegner sig et billede af, at der over længere tid eksisterede et egentligt voldsfremmende miljø i Københavnsområdet.⁵⁷

På baggrund af det eksisterende materiale er det ikke muligt at afgøre, om der har været lignende miljøer andre steder i Danmark. Der har dog været sager i andre dele af landet.

I september 2006 blev en række personer således anholdt i Odenseområdet i den sag, som blev døbt Vollsmose-sagen. I november 2007 blev tre af disse personer fundet skyldige i forsøg på terrorisme.

Den 1. januar 2010 blev en person anholdt efter at være brudt ind i tegneren Kurt Westergaards hjem i Aarhus, bevæbnet med en økse og en kniv. I februar 2011 blev han dømt for forsøg på terrorisme. Den dømte havde, ved sin anholdelse, tilknytning til både Aalborg- og Københavnsområdet.

Ud over disse sager, som er blevet prøvet ved de danske domstole, har der været den såkaldte Tuneser-sag, som er omgærdet af en vis mystik. Sagen drejer sig om to udenlandske statsborgere, som var bosat i Aarhusområdet. Disse to personer blev af myndighederne mistænkt for at planlægge terrorisme rettet mod tegneren Kurt Westergaard og blev derfor administrativt udvist af Danmark. Den ene af de mistænkte nægtede dog at forlade landet, og sagen medførte omfattende overvejelser omkring og granskning af brugen af administrative udvisninger, tålt ophold og hemmeligholdte oplysninger. Da selve anklagen mod de implicerede ikke er blevet prøvet ved en åben retssag – omend domstolene har taget stilling til, hvor-

⁵⁶ Hemmingsen, 2010

⁵⁷ Hemmingsen, 2008, 2010, 2011a, 2011b; Crone, 2008, 2009, 2010

vidt de implicerede kunne udvises af Danmark – er det ikke muligt at sige noget endegyldigt om denne sag.

En anden lidt speciel sag er historien om Slimane Hadj Abderrahmane, der i 2001, efter eget udsagn, blev anholdt i Pakistan og siden blev overført til Guantánamo, hvorfra han blev udleveret til Danmark i 2004. Abderrahmane har, som beskrevet ovenfor, åbent forklaret, hvorledes han i Aarhusområdet indledte sin søgen efter kontakter, som kunne hjælpe ham til at deltage i kamphandlinger.

Tilrejsende

Ud over de sager, som har impliceret personer bosiddende i Danmark, har der også været sager, hvor personer er mistænkt eller dømt for at have rejst til Danmark fra andre lande for at gennemføre angreb. I september 2010 blev belgieren Lors Doukaev anholdt i København efter at have forårsaget en sprængning på Hotel Jørgensen, og i maj 2011 blev han dømt for forsøg på terrorisme.

I USA har amerikaneren David Headley tilstået at have planlagt et terrorangreb på Jyllandsposten i stil med angrebet i Mumbai i november 2008, som han ligeledes har tilstået at have planlagt. Headley vidnede i 2011 mod Tahawwur Rana, som blev dømt for at have deltaget i planlægningen af angrebet mod Jyllandsposten.

I Oslo blev tre personer i januar 2012 fundet skyldige i at have planlagt et angreb rettet mod Jyllandsposten.

I december 2010 blev en gruppe svenskere anholdt i Københavnsområdet, mistænkt for ligeledes at planlægge et angreb mod Jyllandspostens og Politikens bygning. Sagen er endnu ikke afprøvet ved en domstol.

Danskere i udlandet

Der har også været tilfælde, hvor danskere er blevet mistænkt for at have planlagt eller gennemført terrorangreb i andre lande. Eksempler på dette er en dansker, som mistænkes for at have gennemført selvmordsangrebet i Mogadishu i Somalia i december 2009, og en dansker, som i 2007 blev anholdt i Etiopien mistænkt for at engagere sig i kampe i Somalia.⁵⁸

⁵⁸ Taarnby & Hallundbæk, 2010

Endelig er den sag, som Glostrup-sagen var en udløber af, også et eksempel. I den bosniske sag blev en mand bosiddende i Danmark således dømt for at have planlagt terrorisme i Bosnien.

Danske interesser i udlandet

Slutteligt bør det også nævnes at ambassadebombningen i Islamabad i 2008 er udtryk for en type sager, hvor personer uden kontakt til Danmark angriber danske mål i udlandet.

Kontakter og konflikter

Voldsfremmende miljøer er, ligesom de fleste anti-demokratiske miljøer, flydende og uorganiserede fænomener, hvor der ikke er tydelige hierarkier eller noget, der kan beskrives som medlemskab.

“Sådanne miljøer er sjældent velstrukturerede og organiserede med en decideret leder og klare kontrollinjer. Der er snarere tale om en løs kreds af personer, hvor folk er venner eller bare hænger ud sammen. Miljøer af denne type er hele tiden i forandring, idet nogle forlader miljøet, mens andre kommer til. Den amerikanske terrorforsker Marc Sageman taler i den forbindelse om “a bunch of guys” (Sageman 2004).”⁵⁹

Når det kommer til deciderede grupper, som planlægger egentlig angreb, er der naturligvis tale om en meget højere grad af organisering, hvor roller fordeles, og kun de involverede indvies.⁶⁰

Hvor flere af de anti-demokratiske miljøer aktivt kommunikerer med omverdenen og søger at formidle deres synspunkter via nettet, publikationer eller arrangementer, er voldsfremmende miljøer, af åbenlyse årsager, langt mere lukkede og tilbageholdende. Samtidig er de også særdeles forsigtige med at engagere sig i aktiviteter, som kunne tiltrække uønsket opmærksomhed.

Af retssagerne i forbindelse med terrrorsager fra Københavnsområdet er det dog fremgået, at de involverede i miljøet blandt andet har engageret sig i at støtte anklagede og dømte i terrrorsager rundt om i verden, samt deres familier, både moralsk og økonomisk.⁶¹

⁵⁹ Crone, 2010:5

⁶⁰ Hemmingsen, 2010

⁶¹ Hemmingsen, 2010

Flere af de danske terrrorsager har haft forbindelse til hinanden. Således kendte de anklagede hinanden i alle de sager, som har været knyttet til Københavnsområdet, og de færdedes i de samme kredse. Alle disse sager har også haft forbindelser til udlandet. Glostrup-sagen udsprang af anholdelser i Bosnien og havde forbindelser til senere anholdte i blandt andet England og USA. Flere af de implicerede i disse sager havde ligeledes kontakt til Omar Bakri i London.⁶²

Said Mansour, som er dømt for blandt andet at have opfordret andre til at begå terrorisme, havde også omfattende internationale kontakter, herunder Omar Abdel Rahman og Talat Fuad Qassim, ligesom hans propagandamateriale er fundet rundt om i verden.⁶³

I Glasvej-sagen rejste den ene af de dømte, som tidligere omtalt, til Pakistan for at etablere kontakter til personer, som kunne hjælpe ham med at få adgang til kamphandlinger og efter han vendte tilbage til Danmark var han løbende i kontakt med personer i udlandet, blandt andet via sindrig brug af e-mailkonti og mobiltelefoner.⁶⁴

I det hele taget har langt de fleste terrrorsager i vesten, der har involveret personer eller miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, haft transnationale aspekter. Dette har enten været i form af kontakter til ligesindede i andre lande eller rejser til andre lande.⁶⁵

Voldsfremmende miljøer har, ligesom flere anti-demokratiske miljøer, konflikter med andre miljøer, herunder Hizb ut-Tahrir og Shia-muslimske miljøer. Internt i miljøerne kan der også opstå konflikter og magtkampe. Således fremgik det eksempelvis af retssagerne i forbindelse med Glostrup-sagen, at der var udbredt mistillid mellem to personer, som gensidigt beskyldte hinanden for at ville bestemme og at være for åbenmundede, ligesom flere af de involverede havde deltaget i et voldeligt sammenstød med en Shia-muslimsk gruppe.⁶⁶

Ligesom mange 'shopper' rundt mellem forskellige anti-demokratiske miljøer, 'shopper' en del også rundt mellem anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer. Mange har således været til eksempelvis møder hos Hizb ut-Tahrir og deltaget i

⁶² Hemmingsen, 2010

⁶³ Skjoldager, 2009; Taarnby, 2006

⁶⁴ Hemmingsen, 2010

⁶⁵ Crone & Harrow, 2011

⁶⁶ Hemmingsen, 2010

undervisning hos forskellige lærere, før de engagerer sig i voldsfremmende miljøer, og nogle fortsætter med at søge de informationer eller kontakter de ønsker i forskellige sammenhænge. Det er således ikke en statisk tilstand at være del af et voldsfremmende miljø.⁶⁷

Ligesom individerne i og omkring "Tawhêdforum" ikke nødvendigvis, eller hele tiden, er anti-demokratiske, selv om forummet formelt er det, er individerne i og omkring voldsfremmende miljøer ofte meget mere nuancerede, pragmatiske og tvivlende i praksis end i paroler.⁶⁸

At være del af et voldsfremmende miljø er ikke en konstant, definitiv eller irreversibel tilstand. Nuancer og foranderlighed er i lige så høj grad kendetegnende for voldsfremmende miljøer, som for anti-demokratiske.

Rekrutteringsstrategier og rekrutteringspotentiale

Ligesom det er tilfældet i anti-demokratiske miljøer er der i voldsfremmende miljøer tale om en høj grad af selvselektion frem for egentlig rekruttering.

Fordi tillid er en afgørende faktor, spiller allerede eksisterende netværk, venskaber og lignende en stor rolle. Andre individer kan dog, i forbindelse med egentlig planlægning og forberedelse, blive involveret i at hjælpe med eksempelvis indkøb af materialer, uden nødvendigvis at blive indviet i nogle planer. Således kan de, uforvarende, foretage sig ting, som senere kan give dem store problemer.

Propaganda og vejledninger fra organisationer, som engagerer sig i terrorisme, er i dag forholdsvis lettilgængelige, ikke mindst via internettet, og retssager har vist, at mange dømte har været i besiddelse af sådant materiale. Enkelte har også selv fremstillet materiale.⁶⁹

Det er tydeligt, at materiale, som viser ydmygelser eller overgreb på muslimer, spiller en meget stor rolle, når individer vælger at engagere sig i voldsfremmende miljøer. Således angives dokumentation fra konfliktområder igen og igen som en motivation. Den type dokumentation kan være produceret som egentligt rekrutteringsmateriale,

⁶⁷ Hemmingsen, 2010

⁶⁸ Hemmingsen, 2010

⁶⁹ Hemmingsen, 2010

eller det kan optræde i eksempelvis almindelige tv-udsendelser, men de voldsfremmende miljøer formår at tilbyde et rum, hvor frustrationerne kan luftes og hvor der angives en måde at handle på sådanne frustrationer.

De voldsfremmende miljøer tilbyder lukkede fora, hvor inviterede kan lytte til foredrag og diskutere, og samtidig tilbyder de et meget stærkt socialt netværk, hvor man er villig til at gøre snart sagt hvad som helst for hinanden.⁷⁰

Taarnby & Hallundbæk⁷¹ indikerer, at der kan eksistere egentlige netværk i Danmark, som direkte rekrutterer til den somaliske gruppe al-Shabaab. Baseret på andenhånds kilder fra udlandet tegner de et billede af, at karismatiske personer opsøger unge mennesker og søger at indrullere dem i al-Shabaab. Dette foregår eksempelvis ved, at de, i ungdomsklubber, viser videoer fra YouTube, som opfordrer unge til selvopofrelse for deres tro, eller ved at de spotter unge mennesker i eller omkring moskeer og derefter mødes med dem i shoppingcentre, cafeer og lignende, hvor de spiller på nationalistiske følelser og ønsket om eventyr for til sidst at facilitere rejser til Somalia.

Taarnby & Hallundbæk slår imidlertid fast, at der, også i sådanne sammenhænge, i høj grad er tale om, at de unge selv opsøger og engagerer sig i processen, og at der således er tale om selv-selektion, ligeså meget som egentlig rekruttering.

Det foreliggende materiale gør det ikke muligt at vurdere, om der rent faktisk eksisterer sådanne deciderede rekrutteringsnetværk tilknyttet al-Shabaab i Danmark, hvor de eventuelt eksisterer eller hvordan de fungerer. Det er heller ikke muligt at vurdere, om de eventuelt eksisterer adskilt fra eller som del af andre voldsfremmende miljøer.

Der foreligger ikke nogle offentligt tilgængelige vurderinger af omfanget af voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, og det er ikke muligt at sige noget præcist om deres rekrutteringspotentiale på baggrund af tilgængelige kilder.

Netop sådanne vurderinger bør også overlades til de danske myndigheder.

⁷⁰ Hemmingsen, 2010

⁷¹ Taarnby & Hallundbæk, 2010

Konklusion

Denne rapport tilvejebringer en indledende status over, hvad eksisterende forskning viser om anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier. Rapporten er derfor ikke en kortlægning eller en komplet beskrivelse af miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, men et forsøg på at samle eksisterende viden og identificere dens resultater og begrænsninger for derved at tilvejebringe et fundament, som videre arbejde kan baseres på.

Eftersom rapporten beskæftiger sig med både anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, etableres indledende en forståelse, som skelner mellem de mange forskellige måder, det er muligt at agere på ud fra et givet sæt holdninger. Der skelnes mellem private og offentlige handlinger, mellem politiske og upolitiske, mellem demokratiske, anti-demokratiske og voldsfremmende og endelig mellem lovlige og ulovlige handlinger.

Voldsfremmende miljøer defineres som miljøer, der aktivt søger at fremme brugen af vold. Sådanne miljøer engagerer sig i handlinger, som er ulovlige. Anti-demokratiske miljøer defineres som miljøer, der aktivt søger at modarbejde demokratiet, f.eks. ved at afholde andre fra at deltage i demokratiske valg. Sådanne miljøer engagerer sig i handlinger, som er lovlige.

I et demokratisk samfund er det afgørende, at der er plads til uenighed og debat. Derfor opretholdes der gennem rapporten et klart skel mellem holdninger og handlinger og mellem lovlige og ulovlige handlinger.

Anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, har gennem det sidste årti tiltrukket sig megen opmærksomhed i Danmark, og en række forskningsprojekter er blevet iværksat. I disse projekter har der især været fokus på at generere empiriske data. Forskningen står dog, i lighed med forskning i andre illegale eller ildesete fænomener, over for en stor udfordring, idet det er uhyre svært at få adgang til eksisterende data og at generere nye. Derfor har forskningen især været fokuseret på at få adgang og generere data og ikke nødvendigvis på, om disse data var repræsentative.

Som følge deraf er fokus i den eksisterende forskning ikke nødvendigvis retvisende i forhold til hvor i Danmark eller i hvilke miljøer, der er størst udfordringer. Der er

eksempelvis en overvægt af data genereret i og omkring København, men dette skal altså ikke nødvendigvis ses som udtryk for, at København har været eller er det mest relevante sted at undersøge.

Ingen af de eksisterende studier hævder at være repræsentative og ingen af dem forholder sig eksplicit til geografisk placering eller til om der findes lignende miljøer andre steder i landet. Der er derfor behov for mere viden for at kunne nærme sig et retvisende billede af emner som udbredelse, omfang, geografisk placering og omgivelsernes modtagelse af anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier.

På baggrund af den eksisterende forskning tegner der sig et billede af, at såvel anti-demokratiske som voldsfremmende miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, har spillet en rolle i Danmark gennem en længere årrække.

Allerede i 1985 blev Danmark mål for bomber, som fire medlemmer af gruppen Islamisk Jihad senere blev dømt for at have placeret.⁷² Siden da har der været en række terrrorsager, der har involveret personer, som bekender sig til islamistiske ideologier. Disse har enten udspundet sig i Danmark, været rettet imod Danmark eller danske interesser i udlandet eller involveret personer tilknyttet Danmark. Sagerne kan inddeles i fem typer:

- Før 2001
- Danske sager
- Tilrejsende
- Danskere i udlandet
- Danske interesser i udlandet

Forskningen indikerer, at der gennem flere år har eksisteret et egentligt voldsfremmende miljø i Københavnsområdet,⁷³ som flere terrrorsager har haft kontakt til. Der er ikke grundlag for at afgøre, om lignende miljøer har eksisteret i andre dele af Danmark.

Forskellige typer anti-demokratiske miljøer, som bekender sig til islamistiske ideologier, har eksisteret i Danmark siden 1990'erne. Traditionelt har sådanne miljøer primært fokuseret på konflikter i udlandet og på, at en islamisk stat skal etableres i lande med muslimsk majoritet.

⁷² Andersen, 2011

⁷³ Hemmingsen, 2008, 2010, 2011a, 2011b; Crone, 2008, 2009, 2010

Gennem de seneste år er der imidlertid vokset en ny type miljøer frem, som orienterer sig mere mod en dansk kontekst og forholder sig mere til danske problematikker. Nogle af disse miljøer arbejder for, at en islamisk stat skal indføres i Danmark, mens andre ikke finder dette realistisk eller ønskeligt. Anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, kan, på nuværende tidspunkt, inddeles i fire typer:

- De klassiske, som følger en enkelt religiøs autoritet og primært orienterer sig mod udlandet
- De nationale, som både orienterer sig mod udlandet og Danmark
- De aktivistiske nationale, som primært orienterer sig mod Danmark og offensivt interagerer med det danske samfund
- De hierarkiske, som er organisationer, der primært orienterer sig mod udlandet

De forskellige anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer deler i høj grad ideologisk baggrund, mærkesager og fjender. Opfattelsen af uretfærdighed og undertrykkelse af muslimer i en global sammenhæng såvel som i en dansk er et gennemgående tema. Krige og voldelige konflikter rundt om i verden sammenkobles med konflikter og problematikker i Danmark til et sammenhængende billede af et generelt modsætningsforhold mellem muslimer og ikke-muslimer, hvor muslimer er andre overlegne, men pt. gøres til ofre.

Dette italesættes som resultatet af den stående verdensorden med kapitalisme, multikulturalisme og menneskeskabte regler og systemer, såsom demokrati, der ses som gennemsyrede af dekadence og dobbeltmoral. Kritikken rettes også mod det, der betragtes som amoralsk adfærd, herunder seksuel promiskuitet, opløsningen af traditionelle familieformer, nydelseskultur og homoseksualitet. Som alternativ hertil ses den islamiske stat, eller *Kalifatet*, som det ultimativt retfærdige og gode samfund.

Der er med andre ord tale om en skarp kritik af den eksisterende orden og et ønske om en revolutionerende ændring.

Ud over at verdens magthavere opfattes som fjender, fremstilles også såvel ikke-muslimer som muslimer, der "efterligner Vesten ved f.eks. ikke at afvise vestlig levevis, multikulturalisme, integration og deltagelse i valghandlinger"⁷⁴ som fjender i disse miljøer.

⁷⁴ Jensen & Østergaard, 2011:24

De forskellige miljøer er imidlertid uenige om eksempelvis hvor og hvornår en islamisk stat skal indføres, hvem der har autoritet og ikke mindst, hvilke midler der kan og må anvendes. Derfor opstår der somme tider konflikter, og miljøer, som på et tidspunkt har samarbejdet, kan kort tid efter bekæmpe hinanden.

Generelt har både voldsfremmende og anti-demokratiske miljøer i Danmark, som bekender sig til islamistiske ideologier, transnationale aspekter. Dette indebærer blandt andet, at de har kontakt til ligesindede i udlandet, som de inspireres af og besøger eller får besøg af. Der er ligeledes kontakt mellem ligesindede miljøer i Danmark.

De fleste miljøer gør brug af internettet og nogle gør det særdeles dygtigt. Både hjemmesider, fora og sociale medier, som YouTube, Facebook og Twitter, anvendes til at kommunikere holdninger, vise videooptagelser af aktiviteter, invitere til fysiske begivenheder og give plads til diskussioner. Alt dette skal tiltrække opmærksomhed, tilhængere og støtte.

Generelt indikerer forskningen, at der i højere grad er tale om, at individer opsøger forskellige miljøer og aktivt vælger dem til eller fra, end om, at miljøer målrettet rekrutterer udvalgte individer. Der er således mere tale om selv-selektion end om egentlig rekruttering.

Nogle individer knytter sig helhjertet til et enkelt miljø, mens andre 'shopper' rundt mellem forskellige miljøer. Det kan både være anti-demokratiske og voldsfremmende miljøer.

I praksis er grænserne mellem disse forskellige miljøer flydende. Det samme individ kan skifte mellem forskellige miljøer over tid eller indgå i flere miljøer på samme tid, ligesom det samme individ i én situation kan placere sig i en voldsfremmende kategori og i en anden situation i en anti-demokratisk eller demokratisk kategori. Der er endda eksempler på individer i disse miljøer, som tidligere har haft deres gang i højre- eller venstre-ekstremistiske miljøer.⁷⁵

Et gennemgående tema er nuancer og foranderlighed. At være del af et voldsfremmende eller anti-demokratisk miljø er ikke en statisk, definitiv eller irreversibel tilstand.

⁷⁵ Hemmingsen, 2010

Litteratur

- Andersen, Lars Erslev, 2011, "Terrorisme som permanent krise: 9/11 i Danmark" I Martin Marcussen & Karsten Ronit, eds., *Kriser, politik og forvaltning. De internationale udfordringer*, Hans Reitzels Forlag
- Change Institute, 2008, *Studies into violent radicalisation: The beliefs, ideologies and narratives*, A study carried out by the Change Institute for the European Commission (Directorate General Justice, Freedom and Security)
- Crone, Manni, 2011a, "Hjemmedyrket terrorisme. Trussel eller skrøne?" i eds. Lars Erslev Andersen et. Al., *Ti år efter 11. september 2001. Tilbageblik, status og aktuelle tendenser*, DIIS, 2011
- Crone, Manni, 2011b, *The World Almanac of Islamism, Denmark*, The American Foreign Policy Council
- Crone, Manni & Martin Harrow, 2011, "Homegrown Terrorism in the West" in *Terrorism and Political Violence*, volume 23, issue 4
- Crone, Manni, 2010, *Dynamikker i ekstremistiske miljøer*, DIIS Working Paper 2010:24
- Crone, Manni, 2009, "Der blæser en vind fra Orienten – salafisme og jihadisme på nordlige Breddegrader" i *Politik og religion*, 82:9, s. 25-37
- Crone, Manni, 2008, "Jihad uden kanon. Fra al-Qaeda til al-qaedisme?" i eds. Lars Erslev Andersen, Karina Pultz & Kasper Ege, *Den Ny Verden*, 41. årg. 2008:1
- Daily Mail, 2011, 'No porn or prostituion': Islamic extremists set up Shariah law controlled zones in British cities, Rebecca Camber, bragt d. 28. Juli 2011 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2019547/Anjem-Choudary-Islamic-extremists-set-Sharia-law-zones-UK-cities.html#ixzz1qVYSt2ny>
- Daidsen-Nielsen, Hans & Matias Seidelin, 2004, *Danskeren på Guantanamo – den personlige beretning*, Politikens forlag A/S
- Goli, Marco & Shahamak Rezaei, 2010, *House of War. Islamic Radicalisation in Denmark*, Aarhus University,
- Hansen, Peter, 2011, *Terrorbekæmpelse i Danmark siden 11. september 2001*, DIIS Report 2011:12
- Hemmingsen, Ann-Sophie, 2011a, "Salafi Jihadism – Relying on Fieldwork to study Unorganized and Clandestine Phenomena" in *Ethnic and Racial Studies*, Volume 34, no. 7, 2011
- Hemmingsen, Ann-Sophie, 2011b, "Whose courtroom? Observations from terrorism trials" in eds. Kirstine Sinclair & Jakob Egholm Feldt *Lived Space. Reconsidering Transnationalism among Muslim Minorities*, Peter Lang, 2011

- Hemmingsen, Ann-Sophie, 2011c, "Individualiseret terrorisme" i eds. Lars Erslev Andersen et. Al., *Ti år efter 11. september 2001. Tilbageblik, status og aktuelle tendenser*, DIIS, 2011
- Hemmingsen, Ann-Sophie, 2010, *The Attractions of Jihadism. An Identity Approach to Three Danish Terrorism Cases and the Gallery of Characters around Them*, PhD dissertation, University of Copenhagen
- Hemmingsen, Ann-Sophie, 2008, "Glostrup-sagen, 2. akt: Terror uden handling?" i eds. Lars Erslev Andersen, Karina Pultz & Kasper Ege, *Den Ny Verden*, 41. årg. 2008:1
- Heywood, Andrew, 2002, *Politics*, Palgrave
- Horgan, John, In Silke, Andrew, 2004, *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass
- Integrationsministeriet, http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/demokratisk_faellesskab_og_forebyggelse_af_radikalisering/forskning_undersoegelser_og_erfaringer/forskning_undersoegelser_erfaringer.htm
- Jensen, Tina Gudrun & Kate Østergaard, 2011, *Ekstremistiske miljøer med salafi-grupperinger i fokus*, University of Copenhagen
- Khosrokhavar, Farhad, 2009, *Inside Jihadism. Understanding Jihadi Movements Worldwide*, Paradigm Publishers
- Kühle, Lene & Lasse Lindekilde, 2010, *Radicalization among Young Muslims in Aarhus*, Aarhus University
- Olsen, Jon A., 2008, *Radikalisering i danske fængsler – Hvad sker der, og hvad kan der gøres?*, DIIS Brief
- Politiken, 2007, *Vi anerkender ikke dette lands love, men vi lever med dem*, Lasse Ellegaard, bragt d. 3. marts 2007
- Precht, Tomas, 2007, *Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. From conversion to terrorism*, Justitsministeriet
- Price, Eric & Alex P. Schmid, 2010, "Selected Literature on Radicalization and De-radicalization from Terrorism: Monographs, Edited Volumes, Grey Literature and Prime Articles published since 1970" in *Perspectives on Terrorism*, vol. 4, iss. 2
- Ranstorp, Magnus, 2009, "Mapping terrorism studies after 9/11: an academic field of old problems and new prospects" in Jackson, Richard, Marie Breen Smyth & Jeroen Gunning, eds., 2009, *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Routledge
- Rigsadvokaten, 2008, *Supplerende redegørelse om eventuel opløsning af Hizb-ut-Tahrir i henhold til grundlovens § 78*

- Sageman, Marc, 2004, *Understanding Terror Networks*, University of Pennsylvania Press
- Silke, Andrew, 2009, "Contemporary terrorism studies: issues in research" in Jackson, Richard, Marie Breen Smyth & Jeroen Gunning, eds., 2009, *Critical Terrorism Studies: A new research agenda*, Routledge
- Silke, Andrew, 2004, *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass
- Silke, Andrew, 2001, "The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism" in *Terrorism and Political Violence, Vol. 13, No. 4, pp. 1-14*
- Sinclair, Kirstine & Kate Østergaard, 2011, "Muslimske organisationer i Danmark 2001-2011. Debat og reaktioner siden 11. september 2001" i Malene Fenger-Grøndahl, red., *11. september. Verdens tilstand ti år efter*, Aarhus Universitetsforlag
- Sinclair, Kirstine, 2011, "Hizb ut-Tahrir and Notions of Home" in eds. Kirstine Sinclair & Jakob Egholm Feldt *Lived Space. Reconsidering Transnationalism among Muslim Minorities*, Peter Lang, 2011
- Sinclair, Kirstine, 2010, *The Caliphate as Homeland: Hizb ut-Tahrir in Denmark and Britain*, PhD dissertation, University of Southern Denmark
- Sinclair, Kirstine, 2008, "Globale drømme, nationale virkeligheder. Hizb ut-Tahrir i Danmark og Storbritanien anno 2008" i eds. Lars Erslev Andersen, Karina Pultz & Kasper Ege, *Den Ny Verden*, 41. årg. 2008:1
- Skjoldager, Morten, 2009, *Truslen indefra – de danske terrorister*, Lindhardt og Ringhof
- Taarnby Jensen, Michael & Lars Hallundbæk, 2010, *Al-Shabaab. The Internationalization of Militant Islamism in Somalia and the Implications for radicalisation Processes in Europe*, Justitsministeriet
- Taarnby Jensen, Michael, 2006, *Jihad in Denmark. An overview and analysis of Jihadi activity in Denmark 1990-2006*, DIIS Working Paper no 2006/35
- The Terrorism Act 2006, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/contents>
- Wiktorowicz, Quintan, 2006, "Anatomy of the Salafi Movement" i *Studies in Conflict & Terrorism* 29: 207-239

